

Sultan Bayazid taxt-tacı oğlu Sultan Səlimə verəndən sonra, saraydan ayrılmaq fikrində deyildi. Əslində, o, bir müddət sarayda qalmaq, hakimiyyət işlərinə yeri gəldikdə müdaxilə etmək, ən əsası oğlanları arasında münasibətləri tənzimləmək niyyətində idi. Onun əsas məqsədi bu idi ki, hakimiyyəti Sultan Səlim idarə etsə də, digər oğlanları Sultan Əhməd və Sultan Qorqud da dövlətdə mühüm vəzifələr tutmaqda davam etsinlər. Amma iş elə gətirdi ki, Sultan Bayazid oğlu Sultan Səlimin taxt-tacı varis olaraq qəbul etməsindən bir həftə, yəni yeddi gün sonra İstanbulda şənliklər başladı.

Sultan Səlim bütün əyalətlərə kiçik və böyük bəyliklərə məktublar yazaraq onları bu şənliklərdə iştirak etməyə dəvət etmişdi. Gələnlərin hər birini Sultan Səlimin tapşırığı ilə Sultan Bayazidin yanına aparır, onunla görüşə şərait yaradırdılar. Bunu Sultan Səlim özü bilərəkdən belə qurmuşdu. Yəni ayrı-ayrı bölgələrin hər bir nüfuz sahibi böyük sultanın - Sultan Bayazidin öz dilindən eşitsinlər ki, o, hakimiyyəti məhz atasının razılığı ilə qəbul edib.

Sultan Bayazid çox istəyirdi ki, Osmanlı səltənəti oğlunun zamanında daha da qüdrətli olsun, güclü olsun. Görüşdüyü hər bir nüfuz sahibinə də məxsusi olaraq tapşırırdı ki, səltənəti qorumaq naminə onlar Sultan Səlimə son nəfəslərinə qədər sdaqətli olmalıdırlar. Ayrı-ayrı nüfuz sahiblərinin bu tapşırıqları böyük Sultan Bayazidin öz dilindən eşitməklərinə Sultan Səlim xüsusi əhəmiyyət verirdi. O yaxşı başa düşürdü ki, tezliklə qardaşları Sultan Əhməd və Sultan Qorqud ayrı-ayrı ərazilərin nüfuz sahibi olan bəy və paşalarını öz tərəflərinə cəkməyə çalışacaq. Onları şirnikləndirməklə Sultan Səlimə xəyanətə sövq edəcəkdilər. Sultan Səlim özü yaxşı başa düşürdü ki, güclü hakimiyyət qurmaq üçün birinci növbədə hakimiyyəti daxildən möhkəmləndirməlidir. Daxildən möhkəmlətmək üçün isə hakimiyyətə müxalif qüvvələrin iqtidarı qırılmalı və ümid etdikləri gücdən məhrum olunmalı idilər. Sultan Səlim yeddi gün ərzində sarayda qəbulları başa çatdırdı. Nəhayət, o, atası ilə özü də görüşdü. İstanbulda və bütün ölkədə özünün hakimiyyətə gəlişi münasibətilə başlanmış şənliklərə atasından xeyir-dua almaq niyyətində idi.

Hüseyinbala MİRƏLƏMOV

-Mənim əziz atam, özümə borc bildim ki, vacib bir məsələni sən ilə məsləhətləşim...

Sultan Səlim baxdı ki, heç atası dinmək istəmir. Atası bir anlığa başını qaldıraraq onun gözlərinə baxdı. Həmin anda o da atasının gözlərinə baxa bilmişdi. Ata-oğul sanki fikirlərini bir-birinə bu dilsiz baxışlarla anlatmaq istəmişdilər. Əvvəllə, hakimiyyəti Sultan Səlimə verərkən atası ona demişdi ki, nə qədər ki, sağdır və o, hər vaxt atasına böyük Sultan deyər müraciət edəcəkdə. Hakimiyyəti ələ aldığı vaxtdan bəri, yəni yeddi gündən sonra, elə ilk görüşdəcə, o, bu şərti pozmuş, atasına “Böyük sultan” yox, “Mənim əziz atam” deyər müraciət etmişdi. Beləliklə, bu müraciətin özü də Sultan Bayazidi daxilən sarsıtmış və onu qəzəbləndirmişdi.

Sultan Bayazidin xəyalından keçənlər isə (özü də yaxşı başa düşürdü ki, gecdir. O nəyisə geri qaytara bilməz) bu idi ki, onun imkanı olsaydı, elə bu andan etibarən Sultan Səlimi təzədən taxtdan salar, hakimiyyəti özünə qaytarardı. Sultan Bayazidin sinəsindən yarıqlı bir “ah” qopdu. Handan-hana keçib nisbətən ona tərəf yönəlmiş olan taxtda əyləşmiş oğlunu bir də süzdü. Udqunub, çətinliklə olsa da, dilləndi:

Sultan Bayazid hər halda Sultan Səlimə nəşə demək istəyirdi. Ancaq hakimiyyətinin elə ilk günlərində qəddarlığı və hiyləgərliyi üzünə vurmuş bu adama nəşə deməyin heç bir mənası yox idi.

Sultan Səlim atası ilə danışmağı artıq mənasız hesab elədi. Amma sözünü də deməyi özünə borc bildi.

-Göstəriş vermişəm ki, bir həftə ərzində İstanbulda şənliklər olsun. Bu münasibətlə xəzinədən xeyli xərc ayrılacaq. Amma xəzinənin xərcini mən şənliklərə sərf edə bilmərəm.

Sultan Bayazid yenə onun nəşə bir hiylə işlədəcəyini düşünüb cavab almaq üçün soruşdu:

- Bəs onda neyləyəcəksən? - Sultan Bayazid sorğusundan sonra gözlərini oğlundan çəkmədi. Sultan Səlim başa düşdü ki, o, mütləq cavab almaq istəyir. Hərçənd ki, Sultan Bayazid cavabı gözləməkdə davam edirdi.

-Göstəriş vermişəm ki, xəzinənin sənə ixtiyarında olan payından istifadə olunsun, - Sultan Səlimin bu sözləri atasını qılınc kimi doğrayıb keçdi. O, xəncər yarası almış kimi yarı inilti, yarı bağırıqarışıq dilləndi: - Necə?

Sultan Səlim tərəddüd etmədən və atasının bu həyəcanlı sualına əhəmiyyət vermədən sanki fikrini tamamladı:

-Bəli, əhalinin kasıb hissəsinə həmin paydan iyanələr veriləcək. Kəndlilərin bir illik vergi payı da həmin xəzinə ilə əvəzlənəcək.

Sultan Bayazid artıq oğluna tərəf baxmırdı. O, asta-asta başını bulayıb dodağının altında pıçıldadı. Sultan Səlim güclə eşitdi ki, o: “Səni lənətə gələsən”, - deyir.

Sultan Səlim daha atasına əhəmiyyət vermədi. Qalxıb qapıdan çıxanda dönüb atsına baxdı:

-Tapşırıram, səni İstanbuldan bir az kənarda yaylaq yerinə aparsınlar. Orada hər cür şərait yaradılıb. Bir-iki ay dincəlsən, dedi və atasının nə cavab verəcəyini gözləmədi.

Artıq İstanbul küçələrində başlanmış şənliyi kutlamaq üçün saray əyanları toplaşmış onu gözləyirdilər.

Sultan Səlimin ilk fərmanlarını camaat yer-yerdən alqışlarla qarşılayırdı. Kəndlilər bir illiyə vergidən azad olunmuşdu. Əhalinin kasıb təbəqəsinə iyanələr verilməsi elə səhəri gündən etibarən başlanacaqdı.

Bu vaxt kim isə yaxınlaşıb saray vəzirlərindən birinə nəşə dedi. Bu Sultan Səlimin nəzərlərindən qaçmadı. Sultanın ona baxdığını görüb yaxınlaşdı:

-Böyük hökmdar, Sultan Əhməd qoşunla üstümüze gəlir.

ÇALDIRANA GEDƏN YOL

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Yeddinci günün tamamında Sultan Səlim atası Sultan Bayazidin divandakı təzə hücrəsinə gəldi. Burada böyük sultan üçün özünün əzəlki taxt-tac mühiti yaradılmışdı. Sanki heç Sultan Bayazid taxtdan düşməmiş, elə öz hakimiyyətində qalmışdı. Sultanın əzəlki mühafizləri tamam dəyişdirilmiş, sultana xidmət üçün onun ixtiyarına Sultan Səlimin özünün məsləhət bildiyi, özünə yaxın adamlardan xidmət bölməsi ayırmışdı. Doğrudur, yeni adamlarla ünsiyyət Sultan Bayazidə əsəb gətirsə də, o, bunun üstünü vurmamış, başa düşmüşdü ki, onsuz da Sultan Səlim bildiyini babasına verən deyil. O, özü bildiyi kimi də hərəkət edəcəkdir. Sultan Bayazid ölkənin nüfuzlu adamlarını qəbul edib onlarla görüşdən sonra digər oğlanlarını, yəni Sultan Əhmədi və Sultan Qorqudu gözləyirdi. Növbəti gün gəlib ötdü və Sultan Bayazid oğlanları ilə görüşə bilmədi. Ancaq daha bunun üstündən keçə bilmirdi. Sultan Səlimi çağıraraq digər oğlanlarının nə üçün qəbula gəlmədiyini ondan soruşmaq istəyirdi. Elə bu vaxt mühafiz bildirdi ki, böyük Osmanlı səltənətinin hökmdarı Sultan Səlim atası ilə görüşə gəlmək istəyir. Sultan Bayazid bir bəhanə ilə onunla görüşməmək istəsə də, bu, mümkün olmadı. Çünki Sultan Səlim atasının cavabını gözləmədən onun hücrəsinə daxil olmuşdu. Xidmətçilər həmin andaca Sultan Bayazidin hücrəsində əlavə taxt qoydular və Sultan Səlim içəri girəndə birinci yaxınlaşıb dizini yerə qoydu. Salam verib atasının əlini tutdu. Atasının əlində bir soyuqluq var idi. Heç Sultan Bayazid əslində əlini Sultan Səlimə verməkdə istəmirdi. Üz-gözündən də narazılığı açıq-aşkar bilinirdi. Sultan Səlim bu narazılığın mənasını yaxşı bildiyindən atasının görkəminə heç əhəmiyyət vermədi.

romandan səhifələr

-Niyə görüşə Sultan Əhmədi və Sultan Qorqudu dəvət etməmişən? Axı onlar sənə qardaşlarındır.

Sultan Səlim astaca cavab verdi:

- Bilirəm qardaşlarımdır, ancaq...

- Nə ancaq? - Sultan Bayazid qəzəbini açıq-aşkar büruzə verdi: - Sən bilməlisən ki, onlarda əlində kifayət qədər qüvvələr var. Yalnız birliyinizlə Osmanlı səltənətinin varlığını qoruyar, onu daha güclü edərsiniz.

-Bütün bunları mən yaxşı bilirəm.

-Əgər bilsəydin hakimiyyətinin ilk günlərindəncə qardaşların sənə yanında olardı.

-Mən hər iki qardaşıma - Sultan Əhmədə və Sultan Qorquda məktub yazmışam, bildiyimə görə onlar çaparları təhqir edib, məktubu da cırıb atıblar.

Sultan Bayazid bir də oğlunun gözlərinin içinə baxdı. Bu gözlər ona deyirdi ki, Sultan Səlim tamamilə yalan danışır. Təəssüf ki, onun yalan danışmağını Sultan Bayazid heç cür sübut edə bilməyəcəkdi. Çünki Sultan Səlim asanlıqla yalançı çaparları onun yanına gətirəcək, onlar da olmamış əhvalatı olmuş kimi danışacaqdılar.

Sultan Bayazidin dodaqlarında istehzal bir təbəssüm göründü. Axı o, özü də bir vaxt zərurət olanda belə üsullara əl atmışdı. İndi ona qərribə gələn bu idi ki, sanki, öz əməlləri olduğu kimi qarşısına çıxırdı. Sultan Bayazid özünü yana çevirdi. O, ixtiyar çağında oğlunun bu mənfur əməlini başa düşüb onu cəzalandıra bilmədiyindən qəzəb içində boğulurdu.

Aradan xeyli sükut keçdi. Nəhayət, yenə Sultan Səlim dilləndi: - Bunun üçün qəm çəkməyə dəyməz. Bir vaxt gələr onlar da səhvlərini başa düşürlər.

-Qoy gəlsin, biz onu lazım olan yerdə qarşılayıb hara lazımды ora göndərerik. Günün şənliyi başa çatdı. İstanbulun küçələrində isə hələ də şən musiqi səsləri kəsilməmişdi.

Sultanın göstərişi ilə toplardan yeddi dəfə atəş açıldı.

...Aradan üç aya qədər vaxt keçmişdi. Sultan Səlim Sultan Əhmədi qarşılamaq üçün kifayət qədər müsəl-ləh dəstə göndərmişdi. Ancaq Sultan Əhməd hələlik onunla qarşılaşmaq istəmir, ayrı-ayrı əyalətləri özünə tabe edib öz adından hökmdar olduğunu bəyan edən fərmanlar verirdi. Konya Üsküdar tərəflər onun hakimiyyəti altına keçmişdi. Sultan Səlimə xəbər vermişdilər ki, Sultan Əhmədin və Sultan Qorqudun adamları xəlvəti olaraq Sultan Bayazidin yanına gəlib gedir.

Bütün bunlardan sonra Sultan Səlim qəti qərara gəldi: “Bəli, demək Sultan Bayazidin ömrünün qürubu çatıb. Onu artıq özünün arzuladığı cənnətə yola salmağın zamanıdır”.

Səhər açılan kimi, Sultan Səlimin ayırdığı adamlar, iki atlı hökmdarın fərmanı ilə Sultan Bayazidin olduğu iqamətgaha tərəf çapdılar.

Həmin tapşırığa əsasən Sultan Səlimin ayırdığı həmin iki adam Sultan Bayazidlə görüşüb onu İstanbula gətirəcəydilər. Gələnlər Sultan Səlimin hökmü yazılmış kağızı xidmətçilərə verdilər və onlar Sultan Bayazidin yanına daxil oldular. Az keçməmiş bəlli oldu ki, Sultan Bayazid elə öz yatağındaca öz canını tapşırıb.

(Davamı var)